

V Y S T O U P E N Í

generálního tajemníka ÚV Komunistické strany Sovětského svazu
soudruha M. S. GORBAČOVA

Vážení soudruzi !

Dnešní naše setkání má zvláštní, slavnostní a zároveň pracovní charakter.

Setkali jsme se, abychom prodloužili platnost Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci. Prodloužili v takovém znění, jak byla uzavřena právě zde, ve Varšavě, před třiceti lety. Podruhé se tak rodí náš vyzkoušený politický a obranný svazek.

Když se s odstupem času podíváme na ty složité otázky, které jsme museli řešit, můžeme s plným opodstatněním učinit závěr: Smlouva obhájila svoje dějinné předurčení.

Především jednotou činů, jak to vyžaduje duch a text Smlouvy, jsme zmařili pokusy imperialismu svrhnout nebo "rozmělnit" socialistické zřízení v té či jiné z bratrských zemí. I současné "křížácké tažení" proti socialismu v té podobě, jak bylo zamýšleno imperialistickou reakcí, dá se říci, narazilo na naší jednotnou, tvrdou vůli.

Po třiceti letech aktivní činnosti Varšavské smlouvy se upevnily pozice socialismu v Evropě i ve světě. Upevnila se suverenita členských států, spolehlivě je zaručena nedotknutelnost jejich hranic. Každé z bratrských stran náš svazek pomohl splnit svatou povinnost vůči národu své země - vytvořit podmínky pro mírovou tvůrčí práci.

Dále, v odpověď na předloženou nám vojenskou výzvu jsme společným úsilím vyřešili úlohu historického významu - dosáhli jsme vojensko-strategické rovnováhy s NATO. Nebylo to vůbec jednodušé.

Vždyť imperialistické mocnosti měli strategickou převahu a přesilu v jaderných zbraních. I během všech těchto let pokračovaly v zesilování vojenské moci. O to výraznější je úspěch našich zemí, našeho svazku. Vojensko-strategická rovnováha je nezbytnou podmínkou bezpečnosti socialistických států. Rozumí se, že zabezpečení vojenské rovnováhy si vyžaduje a, jestli se situace nezlepší, ještě si vyžádá od nás nemálo prostředků a úsilí. Bez toho socialistické vymoženosti ubránit nelze. A to je naše společná věc, jejíž úspěch závisí na přínosu každé země.

Na závěr; Varšavská smlouva měla hluboký vliv na upevňování přátelství a spolupráce bratrských zemí a národů. Její činnost je živou praxí socialistického internacionalismu. Dala významný impuls upevnění svazků ve všech sférách vzájemných vztahů smluvních států. Po třiceti letech se stal mechanismus politické a vojenské spolupráce všestrannějším a efektivnějším i v rámci samotné Smlouvy. Je jasné, že to, čeho bylo dosaženo nelze považovat za konečné. Jak všichni chápeme, formy a metody se budou i nadále zdokonalovat, stejně jako se zdokonaluje a celkově rozvíjí naše spolupráce.

Varšavská smlouva existuje třetinu století a celou tu dobu je v Evropě mír. Samozřejmě, není to pouhá shoda okolností. Náš svazek znásobil možnosti aktivního boje proti vojenské hrozbě. Je hnací silou konstruktivních ideí, zaměřených na uvolnění a omezení zbrojení, na rozvoj celoevropské spolupráce a vztahů mírového soužití. Jeho rostoucí váha v mezinárodní politice má pozitivní vliv na celosvětové ovzduší. Jeho důsledný kurs podporuje upevňování pozic všech mírových, pokrokových a antiimperialistických sil.

Ale ne vše na tomto světě závisí na nás. Proti nám stojí organizovaný, silný a zkušený nepřítel, který se snaží o sociální odvetu. Citelný zlom k lepšímu v mezinárodní situaci zatím, bohužel, nenaštal. Samotné znovuzvolení Reagana svědčí o tom, že v politickém životě USA stále dominují reakční, agresivní kruhy. Pravičáci udávají tón i v jiných zemích NATO a v Japonsku. Z toho vyplývá, že v nejbližších letech budeme mít i nadále co do činění s těmi, kteří jsou oslepeni antikomunismem a naivně spoléhají na sílu ve světové politice.

Co se týče vojensko-strategických aspektů, nebezpečí spočívá v tom, že USA a NATO se snaží znovu získat převahu, spoléhajíc na průlom v oblasti vědy a techniky a v technologii. Tomu jsou podřízeny programy vytvoření potenciálu prvního, odzbrojujícího jaderného úderu, který by se zakládal na vysoké přesnosti moderních zbraní, krátkém čase dosažení cíle, schopnosti nepozorovaně se dostat k objektům. Tomu také slouží zvyšování nejjaderného potenciálu, který, blížíce se co do ničivé síly jadernému, by dovolil zasahovat vojska Varšavské smlouvy do celé hloubky jejich sestavy. Tomu jsou nyní podřízeny práce na vytvoření tak zvaného velkorozměrného systému protiraketové obrany a útočných kosmických zbraní.

Proč se Pentagon dere do kosmu ? Protože závody v jaderném zbrojení, rozpoutané Spojenými státy, jim nedaly žádné výhody. Jeden za druhým zařazovali USA do výzbroje nové systémy útočných strategických zbraní. Ale ani jeden z nich jim nepřidal ani nepřidá jistoty ve vlastní nezranitelnost. Na jejich činy dáváme srovnatelnou odpověď. Naděje USA a NATO na vítězství v jaderné válce ztrácejí smysl kvůli nevyhnutelnosti jaderné odplaty.

V těchto podmínkách novou oblastí, kde chtějí Spojené státy dosáhnout rozhodující vojenské převahy nad zeměmi socialismu, byl vybrán vesmír. Sází se na možnost předejít Sovětský svaz vytvořením útočných kosmických zbraní. Vytyčuje se cíl, z jedné strany, pokrýt území USA víceúrovňovou protiraketovou obranou a tím zbavit SSSR schopnosti provést odvetný úder, a z druhé, rozvinout nové strategické síly, tentokrát se základnou ve vesmíru, určené k ničení objektů na zemi a na moři, ve vzduchu i ve vesmíru. V tom je skutková podstata reaganovského plánu "hvězdných válek". Takové je reálné nebezpečí.

Fakticky výroba konkrétních modelů útočných kosmických zbraní v USA již započala. Jsou na ni vyčleněny velké dotace. V laboratořích a na střelnicích se vyvíjejí zbraně pro vesmírné války - chemické a rentgenové lasery, elektromagnetická děla, stíhací rakety /rakety - perechvatčiky/, protidružicové systémy.

Ubezpečují nás, že zmíněné práce, stejně jako celý reaganovský program - nepřekračuje rámec vědeckých výzkumů, které nejsou zakázány Dohodou o omezení systémů protiraketové obrany z roku 1972. To je otevřený podvod.

Je dobře známo, že při výrobě moderních zbraní právě etapa výzkumu je rozhodující - vždyť 90 % prostředků se použije na vědecko- výzkumné a zkušebně-konstruktérské práce a jenom 10 % jde na doladění a kontrolní zkoušky. Kromě toho je značně obtížné určit ten kritický moment, kdy tyto práce přecházejí do stádia praktické výroby bojové zbraně. Může zde být pouze jedno kritérium - k čemu směřují, s jakým cílem se provádějí.

Dohoda nezakazuje pouze výzkum, který je spojený se zdokonalováním povolených omezených systémů PRO. Ale zakazuje rozvíjet protiraketovou obranu na území celé země, a také vytvářet a zkoušet systémy a komponenty PRO se základnou ve vesmíru. To znamená právě to, na co jsou zaměřeny "výzkumné" práce USA. Z toho vyplývá, že jsou v rozporu s Dohodou.

Ano, v Sovětském svazu se také provádějí ve vesmíru vědecké práce vojenského charakteru. Avšak ty jsou spojeny se zdokonalováním kosmických systémů včasného varování a rozvědky, spojení, navigace a také modernizace povolených komponentů protiraketové obrany oblasti Moskvy. Nevytváříme útočné kosmické zbraně, nebudeme ani protiraketovou obranu území celé země. Takže dalším podvodem je tvrzení, že v Sovětském svazu jsou prováděny práce, totožné s americkými. Pevně se držíme platné, časově neomezené Dohody z roku 1972.

Pokud ale Spojené státy budou pokračovat v přípravách k "hvězdným válkám", a ještě navíc do nich zatahovat ostatní členské státy NATO a Japonsko, budeme nuceni přijmout odvetná opatření. Pro udržení vojensko-strategické rovnováhy a spolehlivé zajištění bezpečnosti našich zemí budeme muset vyvíjet

odpovídající kosmické zbraně a současně zdokonalovat svoje strategické jaderné síly. K tomu musíme být připraveni.

Realizace amerických plánů by škrtila dříve dosažené dohody v oblasti omezování zbrojení a narušovala by tak objektivně existující a uznávanou souvislost mezi strategickými útočnými a obrannými zbraněmi. Nevyhnutelným výsledkem by byl bezprecedentní závod ve zbrojení ve všech oblastech a destabilizace celkové strategické situace ve světě, která se zakládá na vzájemné zdrženlivosti. Proto také otázka, jestli se podaří zabránit vyvíjení jaderných kosmických zbraní, má prvořadý význam. Především na jejím řešení závisí i možnost snížení jaderného arzenálu.

Tak stojí otázka i na jednáních v Ženevě. Pokud USA budou souhlasit s jednáním o úplném zákazu útočných kosmických zbraní, otevře se cesta k radikálnímu snížení počtu strategických útočných zbraní. Toto snížení by se týkalo jak celkového počtu jaderných hlavic všech strategických nosičů, tak i celkového počtu nosičů samotných. Konstruktivně by mohla být řešena i otázka jaderných zbraní středního doletu NATO a SSSR, to znamená snížit jejich počet na dohodnutou úroveň a ještě lépe - na základě reciprocity úplně zbavit Evropu jak jaderných zbraní středního doletu, tak i taktických.

O obsahu našich konkrétních návrhů, které jsme učinili v Ženevě, jsme vás informovali. Mohu jenom dodat, že americká strana v prvním kole rozhovorů projevila nezáměr vážně jednat o demilitarizaci kosmu, a co se týče jaderných zbraní - tvrdšíjné prosazovala svoje staré, nepřijatelné návrhy. Spojené státy se fakticky snaží ustoupit od předmětu a cílů rozhovorů, jak bylo dohodnuto v lednu v Ženevě, což může tyto rozhovory zavést do slepé uličky.

Celkově první kolo nezbuzuje optimismus. Těžko říci, jak se jednání budou vyvíjet dále. Ze své strany bude Sovětský svaz i nadále činit vše pro jejich úspěch. Dávajíc najevo dobrou vůli, přišli jsme nedávno s novou iniciativou. Jednostranně je do listopadu 1985 zastaveno rozmísťování raket SS-20 a také operativně - taktických raket zvýšeného doletu na území NDR a ČSSR.

Chtěl bych Vám, soudruzi, poděkovat za podporu našeho kroku. První negativní reakce americké strany je známa. Uvidíme, nedojde-li k posunu; uvidíme, co řeknou evropské země NATO. Vždyť je to pro ně možnost ještě jednou uvážit svoji linii ve vztahu k "dozbrojování".

O úspěchu rozhovorů se pochopitelně bude rozhodovat nejen v sále zasedání. V mnohém závisí na všeobecné mezinárodní atmosféře, na proudech, které v ní budou převažovat, na protiraketovém hnutí, zvýšení jehož aktivity by bylo citelným faktorem vlivu na politiku vládnoucích kruhů Západu.

Máme za to, že návrat k normalizaci a k ozdravení situace je možný. Bojovnost Reagana se negativně odráží na jeho postavení, Washington musí počítat s tlakem, kterým na něho na Západě působí všeobecné znepokojení, vyvolané růstem vojenského nebezpečí. Ve vládnoucích kruzích samotné Ameriky, a už vůbec nemluvě o západní Evropě, jsou i zdravě uvažující politikové. Buržoazii není vůbec cizí pud sebezáchovy. V těchto podmínkách má námi navržený široký komplex konstruktivních návrhů a důsledný boj za jejich realizaci obrovský význam.

Úkolem naší dnešní schůzky není posoudit podrobně všechny otázky situace v Evropě a mezinárodní politiky. Tím spíše, že toto bude vlastně předmětem řádné schůzky Politického poradního výboru na podzim v Sofii. Ale o některých z nich bychom vás chtěli přece jenom v krátkosti informovat.

Především o sovětsko-amerických vztazích. Zastáváme tvrdou a principiální linii. ~~Nezbytnou podmínkou jejich zlepšování a prubířským kamenem připravenosti USA k serióznímu dialogu s námi zůstává zachování principů rovnosti a stejné bezpečnosti a nevměšování se do vnitřních záležitostí států z americké strany.~~

Když byl v březnu Bush v Moskvě, tak mě předal poselství Reagana s návrhem navštívit Washington. Pochopitelně, Reagan má své úmysly. Zajímá ho především sám fakt setkání, na které by se mohl odvolávat a tím uklidňovat jak Američany, tak i spojence USA.

Pečlivě zvažujeme všechna pro a proti. Samozřejmě, bylo by nyní možné i nesouhlasit se setkáním s Reaganem. Důvodů k tomu je dost. Otázkou není jen charakter známých vystoupení amerického prezidenta, ale spíše sama podstata jeho politiky, nepřátelské socialismu a míru. Nicméně se řídíme tím, že jakákoliv naděje na překonání současného napětí musí být využita. Využita především k tomu, abychom našli vzájemné pochopení v nejaktuálnějším problému - odstranění hrozby války, zkrocení závodů ve zbrojení. Takto orientujeme přípravu schůzky a její uskutečnění. Je možné, že jejím výsledkem nebudou konkrétní velké dohody. Důležité je, aby dala impuls zlepšení našich vzájemných vztahů v zájmu míru a mezinárodní bezpečnosti.

Po důkladném zvážení toho všeho jsme se v poselství prezidentu USA vyslovili v principu pro sovětsko-americké setkání na nejvyšší úrovni a otázku místa a času jsme prozatím nechali otevřenou. Věříme, soudruzi, že z vaší strany se takováto linie ve vztahu k USA setká s pochopením a podporou.

Neslábnoucí pozornost v rámci Varšavské smlouvy věnujeme vzájemné součinnosti v evropských záležitostech. Velkou pozornost věnujeme úsilí každé bratrské země, které nutí vládnoucí kruhy západní Evropy zaujímat realističtější pozice, jednat ve prospěch ozdravení situace.

To je o to významnější, že Washington tvrdě naléhá na spojence a vyžaduje jejich podporu pro plány na militarizaci kosmu. Lákaají je výhodami vyplývajícími ze spolupráce při vývoji nejnovější technologie a sliby velkých objednávek. Jednota třídních zájmů a nenávisť k socialismu, různorodá závislost na USA - to vše samozřejmě dává o sobě vědět. Západoevropští členové NATO mají svůj, a to významný podíl na pokračujícím rozmísťování amerických jaderných raket prvního úderu na svém území, na zostření mezinárodní situace a na růstu horečného zbrojení. O tom si neděláme iluze.

Nicméně samo postavení těchto zemí je nutí oceňovat situaci a přistupovat ke vztahům s námi pod vlastním zorným úhlem, který ne vždy a ne ve všem odpovídá americkému. Není zapomenuta zkušenost z uvolňování v 70-tých letech, které dalo citelné výhody

západní Evropě, která si tím upevnila své pozice ve vztahu k USA. Objevily se nyní i příznaky přání vést záležitosti směrem k ozdravení politického ovzduší. To jsme vycítili i v průběhu setkání s představiteli západoevropských zemí v Moskvě a také v Londýně, Římě, Madridu a dalších hlavních městech.

V létě uplyne 10 let od podepsání Závěrečného aktu celoevropské porady a v Helsinkách je plánováno setkání představitelů všech účastnických států. V západní Evropě se vyslovují pro to, aby se uskutečnilo na reprezentační úrovni. Je zřejmé, že by stálo za zvážení uložit ministrům zahraničních věcí promyslet tuto otázku s přihlédnutím k vývoji situace. V každém případě máme zájem stimulovat nálady ve prospěch odzbrojení.

Krátce, jestliže mluvíme o hlavních směrech naší mezinárodní politiky, je třeba říci, že členové VS vedou nyní aktivní politickou ofenzivu. Každá země pochopitelně využívá svých možností a svých kontaktů. Hlavní je postupovat koordinovaně, v jednotné linii a vycházet z jednoho společného cíle - upevnění pozic socialismu a zabezpečení míru.

Nyní ještě o jedné otázce, která je s tím spojená a které všichni přikládáme význam - o vztazích s Čínou. Jak si vzpomínáte, naše země se obrátily k čínskému vedení s návrhem spolupracovat v boji za odvrácení jaderné války. Je známa i negativní odpověď Pekingů. Nicméně považujeme za užitečné pokračovat v nastoupené linii, hledat možnosti součinnosti s Čínou v otázkách obrany míru, a tím vlastně hájit životní zájmy všech socialistických zemí.

Nedávno v Moskvě skončilo řádné kolo sovětsko-čínských konzultací. Znovu prokázalo, že v ekonomické oblasti a ve sféře kulturních styků jsou určité možnosti dalšího rozvoje. Avšak v oblasti politické, a to je koneckonců hlavní - čínští představitelé opět vyzdvihují své známé "tři překážky". Je jasné, že čínské vedení není zatím připraveno podpořit svá prohlášení o přání vážně zlepšit sovětsko-čínské vztahy praktickými kroky. Budoucnost ukáže, dojde-li k nějakému posunu. Podle toho budeme dále uvažovat.

Vážení soudruzi !

Naše země musí řešit problémy svého rozvoje ve složitých podmínkách střetu s imperialismem. Bez ohledu na mnohé rozpory, které jej rozpolcují, proti socialismu zpravidla působí s jednotným strategickým zaměrem. Politické manévry a nátlak, sliby ekonomické podpory nebo naopak bojkot a "sankce", ideologická diverze, to vše používají k tomu, aby nás rozdělili a oslabili.

Je jasné, že koordinovanému tlaku na socialismus můžeme odolávat tím úspěšněji, čím aktivnější bude jednání každé země, čím tvrdší bude společný odpor. Pokud tomu tak nebude, pak výsledkem může být oslabení jednotlivých částí našeho společenství a nebezpečí nových přímých pokusů podlomit socialismus.

Co je podle našeho mínění v této situaci potřebné ? Především maximum důvěry ve vztazích mezi vedením bratrských stran a zemí. Jsme pro to, abychom se podrobně navzájem informovali o všech zásadních věcech a lépe koordinovali svá praktická jednání. Jsme pro to, abychom otevřeně posuzovali rozdíly v názorech pokud vzniknou a vypracovávali společný postup. Jsme pro to, abychom včas odstraňovali vzájemné výhrady a řešili nedorozumění pokud vzniknou, tak aby se mezi námi nehromadilo nepochopení či pocity křivdy.

Je jasné, že každá bratrská strana samostatně určuje svoji politiku a zodpovídá za ni před svým národem. Společně s tím zkušenost potvrzuje, že národní úkoly jsou řešeny rychleji a efektivněji, jestliže jsou přitom brány na vědomí úkoly a cíle celého společenství a jestliže mají podporu v našem společném potenciálu. Přes zvláštnosti každé z našich zemí, jejich rozdílnou ekonomickou úroveň, různou velikost či historické a národní tradice máme jedno společné - naše třídní zájmy.

Když jsme se nedávno setkali v Moskvě, zazněl společný názor, že je nutno zdokonalovat naši politickou spolupráci. Za užitečná byla označena setkání generálním tajemníků a 1. tajemníků ústředních výborů. Sovětské vedení plně souhlasí s myšlenkou podobných

setkání, na kterých by se mohly, bez zbytečného protokolu, posuzovat a řešit aktuální problémy. V budoucnu je možno uvažovat o tom, že by se v závislosti na řešené problematice mohli jednat i účastnit i generální tajemníci ÚV bratrských stran dalších zemí socialistického společenství. To by pochopitelně v žádném případě nenahrazovalo porady Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy.

Soudruzí, shromáždili jsme se v předvečer 40. výročí vítězství nad fašismem, v předvečer významné historické události, se kterou je nerozlučně spjat vznik socialistického společenství.

Kolem tohoto data určité kruhy na Západě rozvinuly spekulativní manévry. Všelijak jsou falsifikovány pravé příčiny vzniku války, je popírána rozhodující úloha SSSR při porážce fašismu a přínos komunistů a vlastenců těch států, které se staly socialistickými. Jsou zpochybňovány politické a teritoriální reality, které vznikly v Evropě. Farizejsky je nabízeno téma "smíření", kterým se zakrývají revanšistické ambice Bonnu. Ve skutečnosti nikdo nedělá více než naše země pro upevnění vzájemné úcty a přátelské a mírové spolupráce mezi národy. Ale s idejemi revanše a požadavky na přehodnocení výsledků 2. světové války, "smíření" není možné. Hlavním úkolem je pravdivě informovat lidi o minulé válce, o poučení z ní a o velikém osvoboditelském významu Vítězství.

Vážení soudruzí !

Dnešní výměna názorů bude zřejmě pro nás pro všechny důležitá ještě z jednoho hlediska. Nyní je období sjezdů. Maďarští a rumunští komunisté už řádné sjezdy uskutečnili a my jim blahopřejeme. KSSS a ostatné bratrské strany se aktivně připravují na svá nejvyšší fóra, rozpracovávají dlouhodobé programy a plány. Tady mají význam zkušenosti všech bratrských stran a my je pečlivě studujeme.

Znáte materiály dubnového pléna, které stanovilo termín svolání XXVII. sjezdu KSSS a jeho program. I když nepouštíme ze zřetele všechny ostatní stránky naší činnosti, zvláštní pozornost věnujeme hospodářské sféře, intenzifikaci výroby a konkrétněji - vědeckotechnického pokroku. Pro nadcházející léta považujeme tuto linii za generální. A to jak z hlediska vnitřních potřeb

země, tak i proto, abychom mohli čelit světu kapitalismu, včetně obranné sféry. Realizaci našich národohospodářských úkolů pevně spojujeme se socialistickou ekonomickou integrací a s realizací společných opatření vypracovaných na ekonomické poradě.

Všechny socialistické země řeší problémy intenzifikace ekonomiky. Samozřejmě je řeší různými metodami, s přihlédnutím k národním specifikám. Užitečnost a zdůvodněnost konkrétních opatření, je podle našeho názoru určována především tím, jestli jejich výsledky vedou k upevnění socialismu v ekonomické, politické i sociální oblasti.

V čem je zdroj naší síly, v čem je garance našeho trvalého postupu po vytýčené cestě? Pro nás komunisty je odpověď jasná. Je to věrnost marxismu-leninismu a neotřesitelná oddanost socialistickému internacionalismu. Budeme proto soudruzi i nadále držet vysoko prapor, pod kterým se zrodila, žije a pracuje Varšavská smlouva, která spojuje životní zájmy národů bratrských socialistických států.

Dovolte, soudruzi, závěrem vyjádřit upřímné poděkování našim polským hostitelům za srdečnou pohostinnost a za vytvoření dobrých podmínek, ve kterých probíhá dnešní setkání.

Děkuji za pozornost